

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ The Participation of Monks in Buddhist-Oriented Community Handicrafts

พระครูสุตธรรมาภีรต (สุธมมาภีโร/ยูนง)¹, ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม²

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์, สุรินทร์, ประเทศไทย

Phrakhrusutthamapirat (Sutthamapirato/Yueyong)¹, Thanarat Sa-ard-iam²

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Surin, Thailand

✉: prakrusutathummapirat@gmail.com
(Author Corresponding Email)

Received: 08 March 2025; Revised: 26 March 2025; Accepted 27 March 2025

© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชน ได้แก่ 1) บทบาทเป็นผู้นำของคนในสังคม พระสงฆ์ในทุกๆ สมัยถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า ความน่าเชื่อถือ และเป็นที่เคารพของคนในสังคม 2) บทบาทเป็นครูของคนในสังคม คนในสังคมจึงพากันเข้าไปศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในกำแพงวัดพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้อยู่ภายในวัด จึงทำหน้าที่เป็นครูสอนคนในสังคมโดยปริยาย และ 3) บทบาทที่ถูกกำหนดโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย ฐานะของตำแหน่ง กฎระเบียบหน้าที่ความรับผิดชอบ สิทธิและข้อผูกพัน การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ ได้แก่ 1) ที่พึงบวช คือ พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตน 3 เป็นสิ่งที่เคารพนับถือบูชาสูงสุดในพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ 2) สอนธรรม คือ พระสงฆ์นอกจากมีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วยังมีหน้าที่สำคัญในการประกาศเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน 3) นำปฏิบัติ คือ พระสงฆ์เมื่อศึกษาเข้าใจในธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแล้ว จะต้องปฏิบัติ ปฏิบัติซื่อตรง ปฏิบัติถูกต้องและปฏิบัติชอบในธรรมวินัย 4) พัฒนา คือ พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่ ช่วยเหลือ ดำเนินการและให้คำปรึกษา 5) ปรีกษาคือ คือ พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีเป็นที่เชื่อถือศรัทธามาและมีสถานที่อยู่แน่นอนสำหรับสังคมไทย และ 6) มีส่วนช่วยสังคม การช่วยสังคมของพระสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สอนรู้จักขยันหมั่นเพียร สอนให้รู้จักเก็บออมรู้จักประหยัด วิเคราะห์ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ มีดังนี้ 1) ที่พึงบวช คือ พระสงฆ์ในเขตพื้นที่ เป็นที่เคารพบูชาของคนในชุมชน ที่เรียกว่า “สรณะ” 2) สอนธรรม คือ การสอนธรรม (แสดงธรรมเทศนา) ถือเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่พระสงฆ์จะพึงกระทำ 3) นำปฏิบัติ คือ เมื่อมีการศึกษาพระธรรม แสดงธรรมเทศนาแล้ว พระสงฆ์ได้มีการนำพาให้ชาวบ้านนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 4) พัฒนา คือ พระสงฆ์ในเขตตำบลป๊ายราม และตำบลใกล้เคียงมีบทบาทอย่างยิ่งในการนำพาาร่วมกิจกรรมในการพัฒนา “บ้าน วัด ราชการ” หรือที่เรียกว่า “บวร” 5) ปรีกษาคือ คือ ในยามที่เกิดปัญหาในหลาย ๆ ด้าน พระสงฆ์ คือ ที่ปรึกษาที่ดีของพุทธศาสนิกชน แก้ปัญหาด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยจิตใจ และ 6) มีส่วนช่วยสังคม คือ การช่วยสังคมนั้น พระสงฆ์ถือว่ามามีบทบาทอย่างยิ่ง เช่น การบริจาคปัจจัย การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การแสดงธรรม การประสานงานเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนรวม

คำสำคัญ : พระสงฆ์, งานหัตถกรรมชุมชน, วิถีพุทธ, การมีส่วนร่วม, การพัฒนา

Abstract

The role of monks in promoting community handicrafts includes: 1) the role of leaders in society. Monks in every era are considered valuable, trustworthy and respected individuals in society. 2) The role of being a teacher of people in society. People in society therefore go to study and learn within the temple walls. Monks, who are people in the temple, act as teachers of people in society by default. And 3) the role determined by the position, including the status of the position, rules, responsibilities, rights and obligations. The participation of monks in promoting Buddhist community handicrafts includes: 1) Places of ordination: Monks are one of the three treasures, the most highly respected and worshipped objects in Buddhism, and are a spiritual refuge. 2) Teaching Dharma: In addition to having the duty to study and practice the teachings of the Lord Buddha, monks also have an important duty to proclaim and spread the teachings of Dharma. 3) Implementation: When monks have studied and understood the Dharma and Vinaya of the Lord Buddha, they must practice, practice honestly, practice correctly and properly in the Dharma and Vinaya. 4) Development: Monks can perform their duties, assist, conduct and give advice. 5) Good consultation: Monks are good consultants who can give advice and consultation on various matters. They are trusted and have a definite place in Thai society. 6) They help society. Monks' contributions to society, whether in terms of economics, teach people to be diligent and to save money. Analysis of the participation of monks in promoting Buddhist community handicrafts is as follows: 1) Places to be ordained: Monks in the area are respected and worshipped by people in the community, known as “Sarana”. 2) Teaching the Dharma Teaching the Dharma (giving sermons) is another role that monks should perform. 3) Leading the practice When studying the Dharma and giving sermons, monks lead the villagers to apply the principles of Dharma in their daily lives. 4) Develop monks in Phiam Subdistrict and nearby subdistricts to play an important role in leading activities in developing “Home, Temple, Government” or what is known as “Bowon”. 5) Good advice: When problems arise in various areas, monks are good advisers to Buddhists, solving problems with their body, speech and mind. And 6) Contributing to society. In helping society, monks play a very important role, such as donating money, supporting materials and equipment, preaching sermons, and coordinating to achieve public benefits.

Keywords: Monks, Community Handicrafts, Buddhist Way of Life, Participation, Development

1. บทนำ

นับแต่สมัยครั้งพุทธกาล พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำรัสที่จะส่ง พระอรหันต์สาวก 60 องค์ ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลายเราพ้นแล้วจากบ่วง (วิ.อ. (ไทย) 3/32/19) ทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์

ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์
เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น
มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์
บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุ
ทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40) ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม” (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40; วิ.จ. (ไทย) 6/32/49-50)

การประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะให้บริสุทธิ์บริบูรณ์นั้นทำได้อย่างไร ในประเด็นนี้
เหล่าสาวกที่ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาพึงดำเนินตามคำสอนดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรม
ที่เราแสดงแล้วเพื่อความรู้ยิ่ง เธอทั้งหลายพึงเรียน เสพ เจริญ ทำให้มากด้วยดีโดยวิธีที่พรหมจรรย์นี้จะพึงตั้งอยู่
ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก
เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40)

พุทธคำสอนนี้ถือได้ว่าเป็นนโยบายแรกเริ่มของงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นที่สังเกตว่า พระพุทธเจ้า
ทรงใช้คำว่า “ประกาศพรหมจรรย์” มิใช่ “เผยแผ่พระพุทธศาสนา” พรหมจรรย์ หมายถึง การประพฤติกิริยา
การกระทำที่ประเสริฐ มาจากคำว่า “พรหม” ที่หมายถึง ความประเสริฐสูงสุด การประกาศพรหมจรรย์ จึงเป็น
การเผยแผ่แบบแห่งการครองชีวิตอันประเสริฐ อันได้แก่ การประพฤติกิริยา ศีล สมาธิ ปัญญา (พุทธทาสภิกขุ,
2544: 25-26) เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและผู้อื่น บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนา
ชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์นำไปสู่การพัฒนาชุมชนในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก ตั้งแต่สมัยอดีต
มาแล้ว ชุมชน ประชาชน พระสงฆ์ ต่างมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ถ้าในมุมมองของบทบาทพระสงฆ์
เกี่ยวกับเชิงแนวคิดเกี่ยวกับทางบทบาทจะมองว่า เป็นบทบาทของสังคมที่คาดหวัง หรือเป็นการขึ้นอยู่กับ
บทบาทที่ เป็นอยู่ ตลอดจนการยอมรับในบทบาท และหน้าที่ให้ทันสมัย และรู้เท่าทันในยุคสมัย ๆ โดย
คำนึงถึงคำนึงถึงการดำเนินการพัฒนา การสร้างความพร้อมในการแก้ไขปัญหา การคิดริเริ่มโดยอาศัยองค์
ความรู้ ทักษะ และการพัฒนาตนเอง รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อตอบสนองการไปสู่ความสำเร็จ อีก
ทั้งยังต้องก้าวให้ทันต่อเทคโนโลยี เพื่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เพื่อพัฒนาชุมชนให้มี
ประสิทธิภาพ (พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทนต์ (สุทนต์) และคณะ, 2567: 296) และมีคุณธรรม จริยธรรม
เนื่องจากพระสงฆ์ปัจจุบันเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ มากมาย เช่น การเข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับ
งานหัตถกรรม การทอ ด้วยการสอดแทรกหลักธรรมเข้าไปให้ชุมชนได้ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

หัตถกรรม มีอยู่หลายประเภท เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องจักรสานการทอผ้า การ
แกะสลัก การทำเครื่องโลหะ การปั้นลวดลายประดับ เป็นต้น ในบรรดาหัตถกรรมต่าง ๆ นั้น และเนื่องจากการ
สร้างหัตถกรรมชุมชน เดิมที่ยังไม่เกิดการแพร่หลายนักเพราะในสมัยก่อน บทบาทของหัตถกรรมที่เราจะรู้จัก
มักจะพบอยู่ในองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมโบราณ และประติมากรรมรูปเคารพเป็นส่วนใหญ่ซึ่งถือเป็น
ศิลปกรรมทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งที่มีความคงทน และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมให้ลูกหลานได้รับรู้ และ
เรียนรู้มากกว่าวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ เพราะสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่จะสร้างด้วยวัสดุที่คงทนแข็งแรง และมีอายุ

ยืนนานนับพันปี แม้ส่วนเหนือพื้นดินจะผุพังไปตามกาลเวลาแล้ว ก็ยังพบส่วนที่อยู่ใต้ดินที่ยังพอจะให้ศึกษา และรับรู้ศิลปกรรมที่ยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์นั้นได้ (ทวีศักดิ์ สาสงเคราะห์, 2556: บทคัดย่อ)

จากการศึกษาเบื้องต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ” เพราะมองเห็นความสำคัญของพระสงฆ์กับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยการทำหน้าที่ให้กำลังใจถึงการทำงานและการอยู่ร่วมกันของชุมชน จึงทำให้พระสงฆ์มีแรงบันดาลใจในการเขียนงานศึกษาชิ้นนี้ขึ้นมาผ่านงานหัตถกรรมด้วยอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนในเขตพื้นที่ และพระสงฆ์เองก็ได้เข้าไปศึกษาวิถีการเป็นอยู่ของชุมชนอย่างใกล้ชิด มีหน่วยงานรัฐเข้ามาดูแล ที่เรียกว่า “บวร” ด้านพระสงฆ์เข้าไปให้หลักการคิด ด้านหน่วยงานราชการเข้าไปให้วิธีการ ด้านชุมชนนำไปปฏิบัติ โดยการปรับปรุงคุณภาพผ่านขั้นตอนการทำ การออกแบบ และการสร้างสรรค์ให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน เป็นการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาสร้างสิ่งใหม่เข้าสู่ตลาด และให้ความสำคัญกับคุณภาพในการนี้จำเป็นต้องมีการทบทวนการพัฒนาที่ผ่านมา สู่การพัฒนาตามกระบวนการที่ดีขึ้นกว่าสมัยอดีต ชุมชนมีรายได้และการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2. การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ จากการศึกษาในเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 บทบาทของพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก และที่สำคัญวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งจะขาดไม่ได้เนื่องจากคนในสมัยก่อน ต่างเข้าหาวัดเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจ เป็นลักษณะของบทบาทที่ชัดเจนตั้งแต่สมัยอดีตมาแล้ว ชุมชน ประชาชน พระสงฆ์ ต่างมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ถ้าในมุมมองของบทบาทพระสงฆ์เกี่ยวกับเชิงแนวคิดเกี่ยวกับทางบทบาทจะมองว่า เป็นบทบาทของสังคมที่คาดหวัง หรือเป็นการขึ้นอยู่กับบทบาทที่เป็นอยู่ ตลอดจนการยอมรับในบทบาท และหน้าที่ให้ทันข่าวสารและรู้เท่าทันในยุคสมัย ๆ โดยคำนึงถึงการดำเนินการพัฒนาการสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา การคิดริเริ่มโดยอาศัยองค์ความรู้ ทักษะ และการพัฒนาตนเอง รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อตอบสนองการไปสู่ความสำเร็จ อีกทั้งยังต้องก้าวให้ทันต่อเทคโนโลยี เพื่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

บทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมนั้นก็เพื่อพัฒนาชุมชน ร่วมจัดทำกิจกรรมหลายอย่างที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น ก่อตั้งวัดและจัดให้มีพระธรรมทูตทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งพระสอนศีลธรรมที่เข้าไปสอนในโรงเรียน ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านต่างมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติรวมของคนทั้งหมู่บ้าน วัดจึงเป็นศูนย์รวมประชาชนและมีบทบาทดังต่อไปนี้

- 1) วัดเป็นสถานที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์และรับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น
- 2) วัดเป็นสถานที่ที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่คนเฒ่าและสตรี มารับความรู้ด้วยการสดับพระธรรมเทศนา

3) วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนในสมัยก่อน โดยวัดเป็นแหล่งตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาล คนเจ็บป่วยทั่วไป

4) วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ

5) วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง

6) วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์ และพักผ่อนหย่อนใจ โดยที่ทางวัดได้จัดสถานที่ต่าง ๆ บริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และร่มรื่น

7) วัดเป็นสถานที่รื่นเริง ที่จัดเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เช่น งานก่อบพระเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์ งานเทศน์มหาชาติ ฯลฯ และยังเป็นสถานที่พบปะของคนหนุ่มสาวด้วย

8) วัดเป็นบ่อเกิดและศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ปฏิมกรรม สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม

9) วัดเป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัว และความทุกข์ต่าง ๆ ของชาวบ้าน (พินิจ ลาภธนานนท์, 2529: 30)

ดังนั้น พระสงฆ์จึงเป็นองค์ประกอบหลักของสถาบันพระพุทธศาสนา เพราะเป็นผู้ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเป็นผู้ที่ทำให้พระพุทธศาสนาหยั่งรากฝังลึกลงในสังคมจนเป็นสถาบันสำคัญหนึ่งของสังคม เมื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของความเป็นสถาบันทางศาสนาองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่ง คือ วัด และพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนมากเพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ศีลธรรม และพฤติกรรมต่าง ๆ

2.2 บทบาทพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นการรักษาวิถีชีวิตของชนชาติไทย ที่มีความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมกลืนก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน ถ้าปราศจากมนุษย์และสังคม วัฒนธรรมก็จะถึงจุดอวสาน ซึ่งเรียกกันว่า “วัฒนธรรมที่ตายแล้ว” และจากการที่ได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนานี้เองที่ทำให้คนไทยมีใจกว้าง ไม่มีนัยสีดกัน หรือเบียดเบียนชนชาติอื่นหรือศาสนาอื่น มีไมตรีต่อทุกคนตลอดจนทำให้คนไทยยอมรับและปรับตัวเข้ากับสิ่งที่มาจากต่างวัฒนธรรมได้ง่าย ในด้านสังคมและวัฒนธรรมการปกครอง เพราะเหตุที่ได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการปกครองอยู่มาก ทั้งที่เกี่ยวกับผู้ปกครอง ผู้ถูกปกครอง และวิธีการปกครอง เป็นต้น (พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวิโร (ตันบริบูรณ์), 2563: 393)

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการอนุรักษ์อยู่ที่พื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มประชาชาติหรือแต่ละกลุ่มสังคม วัฒนธรรมจะเปลี่ยนไปเป็นความเจริญก็อยู่ที่คนในสังคมมีปัญญาความสามารถค้นพบสิ่งที่มีอยู่แล้วแต่ยังซ่อนเร้นอยู่และประดิษฐ์เสริมสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่า เพื่อรักษาเสถียรภาพและบุคลิกของสังคมตนเองไว้ การเปลี่ยนแปลงไปข้างหน้าเท่านั้นที่จะทำให้วัฒนธรรมมีเสถียรภาพ ดังที่ในเชิงวิชาการเรียกว่า วัฒนธรรมมีพลวัต

บทบาทพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจำแนกเป็นรายด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านสังคม ได้แก่ พระสงฆ์เทศนา อบรม ให้ประชาชนในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีกัน ในชุมชน พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้กับประชาชน และพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนตามแนวพระพุทธศาสนา

2) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ พระสงฆ์ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตาม พระสงฆ์จัดให้วัดเป็นศูนย์รวมในการเผยแพร่หรือส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในชุมชน

3) ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ พระสงฆ์อบรมให้ควรรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับเด็ก และเยาวชนในชุมชนเพื่อสืบทอด และพระสงฆ์จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่นให้กับเยาวชนและประชาชนที่สนใจ

4) ด้านสาธารณสุข ได้แก่ พระสงฆ์ปฏิบัติตนแบบอย่างที่ดีในการให้วัดเป็นแหล่งปลอดยาเสพติด พระสงฆ์นำธรรมะมาใช้ส่งเสริมในการบำบัดโรคให้แก่ประชาชน และพระสงฆ์มีบทบาทในการบำบัดเยาวชนและประชาชนผู้ติดยาเสพติด

5) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดให้กับชุมชน และพระสงฆ์เป็นผู้นำในการฟื้นฟู อนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับชุมชน (พระสุภาพ สุภาโว (บัวบรรจง), 2561: 666-667)

3. งานหัตถกรรมชุมชน

งานหัตถกรรมชุมชน จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ความหมายของงานหัตถกรรมชุมชน

หัตถกรรม หมายถึง การทำด้วยฝีมือการช่าง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

หัตถกรรมชุมชน หมายถึง งานซึ่งกระทำโดยบุคคลที่มิได้รับการฝึกฝนจากโรงเรียนหรือสถาบันศิลปะ แต่ก็มีรูปแบบเชิงช่างที่ทำสืบต่อกันมาประเทศหนึ่ง ท้องถิ่นหนึ่ง อาจมีหัตถกรรมชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาจแตกต่างไปจากที่อื่นๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540)

หัตถกรรมชุมชน (Folk art) หมายถึง ผลงานศิลปะที่ชาวบ้านหรือคนในกลุ่มชน ในแต่ละพื้นที่ถิ่นประดิษฐ์สร้างขึ้นตามความจำเป็น และความรู้สึกนึกเห็นของตน เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านการดำรงชีพ และความต้องการคุณค่าด้านความงาม ผลงานที่เป็นหัตถกรรมชุมชน (Folk art) หรือศิลปกรรมพื้นถิ่น (Local art) และหัตถกรรมพื้นบ้าน (Folk crafts) ซึ่งมีลักษณะเป็นงานช่างฝีมือหรือช่างศิลป์ และอาจเรียกว่าเป็นงานศิลปะหัตถกรรม (Creative crafts) ทั้งนี้เพราะหัตถกรรมชุมชนที่มีลักษณะที่ผสมผสานด้วยคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าด้านการเห็น แล้วแต่จะมีความโน้มเอียงไปทางด้านใดมากน้อยเพียงใด (มโน พิสุทธิรัตนานนท์, 2539: 4)

หัตถกรรมชุมชน (Folk art) หมายถึง งานประณีตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือผลงานศิลปะที่ช่างในท้องถิ่นได้ประดิษฐ์คิดทำขึ้นตามความเห็นดีเห็นงามของตนเองเพื่อประโยชน์ใช้สอย โดยได้รับอิทธิพลจาก

สภาพธรรมชาติ ลัทธิความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ของสังคม โดยมีสาระสำคัญ 7 ประการดังนี้ คือ

- 1) งานนั้นเป็นผลงานของช่างนิรนามที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน
- 2) มีรูปแบบง่าย ๆ และใช้วัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่น
- 3) ผลิตขึ้นเป็นจำนวนมาก
- 4) มีความเป็นธรรมชาติปรากฏอยู่มากกว่าความสละสลวย
- 5) แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
- 6) เป็นงานที่ทำด้วยมือ (Handmade)
- 7) ความงามของผลงานเกิดจากการฝึกฝนความเป็นมาของหัตถกรรมชุมชน (วิวัฒนะ จูฑะ

วิภาต, 2545: 11-12)

หัตถกรรม หมายถึง เป็นศิลปะของกลุ่มชนที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ไม่จำเป็นต้องเป็นชาวบ้านหรือชนบท แต่ต้องเป็นกลุ่มชน ที่มีเอกลักษณ์ร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิต ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมของกลุ่มชน อาจ สนองความเชื่อเพื่อความสุขทางจิตหรือเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน เพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในชุมชนของตน มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและมีลักษณะเฉพาะถิ่นของตนเอง เป็นผลงานสร้างสรรค์ขึ้นจากฝีมือของกลุ่มคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ใน ลักษณะของ เครื่องมือ เครื่องใช้ โดยวัสดุในท้องถิ่น มีรูปแบบง่าย ๆ เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันสนองความเชื่อ และแสดงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นนั้นๆ (นวลลออ ทิพนานท์, 2544: 6)

สรุปได้ว่า หัตถกรรมชุมชน หมายถึง ผลงานศิลปะที่ช่างพื้นถิ่นผลิตขึ้นมาเองสืบทอดกันมา เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยใช้มือและวัสดุในท้องถิ่น มีรูปแบบง่าย ๆ และแสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ทำขึ้นเพื่อใช้สอยในท้องถิ่นของตนเอง โดยได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ

3.2 ประเภทของงานหัตถกรรมชุมชน

การจัดแบ่งประเภทของงานหัตถกรรมชุมชน สามารถจัดแบ่งได้หลายแนวคิด เช่น จัดแบ่งตามประเภทของการใช้สอย ซึ่งก็อาจแบ่งเป็น เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เครื่องใช้ ในการ ตกจัดสัตว์ เครื่องใช้ในพิธีกรรม ฯลฯ จัดแบ่งตามกรรมวิธีกระบวนการสร้างงาน เช่น การแกะสลัก การปั้น การจักสาน ฯลฯ จัดแบ่งตามวัสดุในการสร้างงาน เช่น งานไม้ งานกระดาษ งานหนัง ฯลฯ

ประเภทของหัตถกรรมชุมชน แบ่งไว้ 10 ประเภท ดังนี้

- 1) เครื่องเคลือบดินเผา (Ceramics) ได้แก่ ภาชนะเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งที่เป็นดินเผา และดินเผาแล้วเคลือบด้วยน้ำเคลือบชนิดต่างๆ เช่น โอ่ง อ่าง กระถาง จาน ถ้วย เป็นต้น
- 2) การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย (Textile and Embroidery) ได้แก่ การทอผ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งการทอผ้าไหม การทอฝ้าย และการทอผ้าชนิดอื่นๆ เช่น การทอผ้าไหมของภาคเหนือและภาคอีสาน การทอผ้าเกาะยอ เป็นต้น

3) การแกะสลัก (Carving) ได้แก่ การแกะสลักเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยวัสดุต่างๆ เช่น การทำครกหินที่อ่างศิลา จังหวัดชลบุรี การแกะสลักไม้สำหรับทำเครื่องเรือน เครื่องตกแต่งอาคารของทางภาคเหนือ เป็นต้น

4) หัตถกรรมโลหะ (Metal works) ได้แก่ งานหัตถกรรมโลหะชนิดต่างๆ ตั้งแต่การทำเครื่องมือ เครื่องใช้ด้วยเหล็ก เช่น จอบ เสียม มีด พร้า อาวุธ และการปั้นรูปหล่อรูปเคารพ เป็นต้น

5) เครื่องจักสาน (Basketry, Mat) ได้แก่ การสานและถักภาชนะเครื่องใช้ต่างๆ ด้วยไม้ไผ่ หวาย กก เชือก ป่าน ปอ กระจุต ใบลาน ใบลำเจียก ใบเตย และย่านลิเภา เป็นต้น

6) การก่อสร้าง (Architectures) ได้แก่ งานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านทั่วไป ตั้งแต่การสร้างอาคาร บ้านเรือน และการก่อสร้างเพิงพักชั่วคราว และการก่อสร้างอาคารที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นตาม ความนิยมของท้องถิ่น เช่น เพิง กระต๊อบ กระโจม เก๋งนาของภาคเหนือ เถียงไร่ เถียงนาของภาคอีสาน และ หน้ำของภาคใต้ เป็นต้น

7) ภาพเขียน (Painting, Drawing) ได้แก่ งานจิตรกรรมหรือภาพเขียนระบายสี และภาพลายเส้น งานประเภทนี้มักเกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นส่วนมาก เช่น ภาพพระพุทธรูป ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพในสมุด ข่อย การสลัก และการระบายสีตกแต่งเครื่องใช้ต่างๆ

8) การปั้นรูปและลวดลายประดับ (Sculpture and Decorating motive) ได้แก่ งานประติมากรรมทั้งหลาย เช่น การปั้นพระพุทธรูป การปั้นรูปเคารพ การปั้นตุ๊กตาต่าง ๆ เช่น ตุ๊กตาเสียบกลา เป็นต้น

9) การทำเครื่องกระดาษ (Paper mache) ได้แก่ การทำกระดาษพื้นบ้าน เช่น การทำกระดาษสาของภาคเหนือ การทำกระดาษข่อยของภาคกลาง เป็นต้น

10) ประเภทเบ็ดเตล็ด เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่อาจจัดเข้าเป็นประเภทใดได้แน่นอน และไม่มีใครมีทำแพร่หลาย ไม่เป็นที่รู้จักมากนัก ซึ่งมีอยู่หลายชนิด เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ การแทงหยวก เกรียน ล้อเลื่อน เป็นต้น (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2536: 42-53)

3.3 ปัจจัยในการเกิดของงานหัตถกรรมชุมชน

ปัจจัยในการเกิดของงานหัตถกรรมชุมชน มีดังนี้

1) ความจำเป็นด้านการใช้สอย การทำธุรกิจประจำวันของมนุษย์ตั้งแต่เช้าจรดค่ำ มีความจำเป็นต้องพึ่งพา เครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการกิน การอยู่ การประกอบอาชีพ ต้องใช้เครื่องนุ่งห่ม ปกปิดร่างกายและให้ความอบอุ่น ในการปรับตัวต่อสภาพอากาศ การหุงหาอาหารต้องใช้ภาชนะสำหรับหุงต้ม ใส่อาหาร ซึ่งมีทั้งข้าวและกับข้าว อันเป็น อาหารหลัก เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเราเป็น วัฒนธรรมข้าว (Rice culture) เอกวิทย์ ณ ถลาง กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับวัฒนธรรมข้าว ความว่า

สำหรับคนในวัฒนธรรมไทย การกินอาหารเรากล่าวว่า กินข้าว และของอย่างอื่นที่กินประกอบเรา เรียกว่า กับข้าว คนในวัฒนธรรมอื่น ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น อินเดีย ชาว-มลายู และคนทั้งปวงแห่งอุษาคเนย์ก็ล้วนกิน ข้าว และเป็นคน ที่มีวัฒนธรรมข้าวเป็นวิถีชีวิตขึ้นรากฐานด้วยกันทั้งสิ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมไทยภาค

กลางและทุกภูมิภาค รวมไปถึงวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านแถบนี้ ล้วนมีวัฒนธรรมข้าว (Rice culture) เป็นแม่บท แม้จะมีความผิดแผกแตกต่าง กันบ้างในรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิต การบริโภค ความเชื่อและ พิธีกรรม แต่ในแก่นสารสาระแล้ว ทุกคนล้วนนา คน ทักซิณ และคนภาคกลาง ก็ล้วนเป็นคนแห่งวัฒนธรรมข้าว ร่วมกันมา ได้สั่งสมความรู้ปรีชาญาณ ความเชื่อ พิธีกรรม และ ภูมิปัญญาไว้มากในวัฒนธรรมข้าว

การผลิตสิ่งของเครื่องใช้จึงมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการกิน อันได้แก่ ภาชนะต่างๆ เช่น เตา หม้อ ไห ถ้วย จาน ชาม กระบุง หวดนึ่งข้าวเหนียว เครื่องสีข้าว ฯลฯ ในด้านการประกอบอาชีพ คือเพาะปลูก ต้องพึ่งพา เครื่องมือเครื่องใช้ ในการช่วยทำนา ทำสวน ทำไร่ เช่น ไถ คราด แอก กระบอม กระบุง ตะกร้า เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการทำไร่ ไถนา ส่วนในการดักจับสัตว์น้ำต้องใช้อุปกรณ์ เช่น ไซ ของ ลอบ ตุ่ม อี ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า เพราะมนุษย์ต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ รอบตัว การสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ จึงเป็น สิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมนั่นเอง

2) ทรัพยากรท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ เลือกสรรสิ่งที่เกิดขึ้น เองตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นทรัพยากรในพื้นที่นั้นๆ มาประดิษฐ์ผลงานให้ได้รูปแบบตาม หน้าที่โดยตรงตามประโยชน์ใช้ สอย เนื่องจากวัสดุแต่ละชนิดมีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน การรู้จัก คุณค่า คุณประโยชน์ใช้สอยของวัตถุดิบเหล่านี้ เป็นความชัดเจน ความชาญฉลาดของมนุษย์ในการเลือกใช้ ทรัพยากรเหล่านี้ (นวลลอ ทินานนท์, 2544: 14)

4. การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ มีดังนี้

4.1 บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชน

บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชน มีดังนี้

1) บทบาทเป็นผู้นำของคนในสังคม พระสงฆ์ในทุกๆ สมัยถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าความ น่าเชื่อถือ และเป็นทีเคารพของคนในสังคม แม้ว่าในทางบ้านเมืองจะมีผู้ปกครองอยู่แล้ว แต่ก็ไม่พ้นที่จะต้อง พึ่งพา พระสงฆ์ในยามบ้านเมืองมีวิกฤติอยู่ดี อย่างในเวลาที่จะต้องออกรบในสมรภูมิแห่งสงคราม คนในสังคม จะเข้าหาพระสงฆ์ เพื่อขอให้ท่านอำนวยการบวชให้การรบในครั้งนั้นๆ ประสพชัยชนะเหนือศัตรู หรือขอให้ ตนเองมีชีวิตรอดปลอดภัยจากการรบในครั้งนั้นๆ สมัยแต่ก่อนยังไม่มีโรงเรียนเกิดขึ้นอย่างกลาดเกลื่อน (สัมภาษณ์, พระครูประโชติจริยาภรณ์, 10 มีนาคม 2568)

2) บทบาทเป็นครูของคนในสังคม เฉกเช่นในปัจจุบัน คนในสังคมจึงพากันเข้าไปศึกษาเล่า เรียนหาความรู้อยู่ในกำแพงวัดพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้อยู่ภายในวัด จึงทำหน้าที่เป็นครูสอนคนในสังคมโดยปริยาย วิทยาการส่วนใหญ่ที่สอนกันนั้นยังไม่กว้างขวางมากนัก ส่วนใหญ่คนในสังคมจะพากันเรียนเอาเฉพาะหลักธรรม ในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น คือ เรียนเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นวิถีชีวิต (Way of Life) พุด ง่ายๆ ก็คือว่า คนในสมัยนั้น เรียนวิชาความจริงของชีวิต กล่าวคือ พอเรียนมาแล้วก็สามารถนำความรู้ไปปรับ ใช้กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ในทันที คนในสมัยแต่ก่อนจึงมีความผูกพันกับพระสงฆ์และวัดมาก (สัมภาษณ์, พระครูกิตติจารุวรรณ, 11 มีนาคม 2568)

จะเห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ที่เปลี่ยนไปเป็นการปรับไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยไว้ว่า พระสงฆ์จะต้องรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนไป เพราะพระสงฆ์ไม่ใช่มีหน้าที่เฉพาะชี้ทางให้ประชาชนสงบจิตใจเท่านั้น แต่ต้องชี้ทางโลกให้แก่ประชาชนได้อย่างเหมาะสมอีกด้วยนอกจากนี้วัดยังเป็นสถานที่ประกอบกิจการ ที่โยงกับหลักธรรมอันมีพระสงฆ์เป็นผู้นำรวมทั้งความเชื่อ บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย จะเป็นลักษณะของบทบาทที่ชัดเจนตั้งแต่สมัยอดีตมาแล้ว ชุมชน ประชาชน พระสงฆ์ ต่างมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ถ้าในมุมมองของบทบาทพระสงฆ์เกี่ยวกับเชิงแนวคิดเกี่ยวกับ ทางบทบาทจะมองว่า เป็นบทบาทของสังคมที่คาดหวัง หรือเป็นการขึ้นอยู่กับบทบาทที่เป็นอยู่ ตลอดจนการยอมรับใน บทบาท และหน้าที่ ซึ่งพระสงฆ์นั้นล้วนแล้วแต่มีหน้าที่ที่สำคัญอยู่แล้ว คือ การสร้างชุมชนให้เป็นแหล่งในการเรียนรู้ แนะนำแนวทางในทางที่สมควร และเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของคนในชุมชน เพื่อสร้างคุณค่า ความน่าเชื่อถือ และเป็นที่เคารพ นอกจากนี้แล้วพระสงฆ์ยังต้องมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพและกาลเวลาที่เปลี่ยนไปต้องมี การศึกษา ข่าวสาร และรู้เท่าทัน ในยุคสมัยๆ นั้นด้วยจึงจะทำให้คณะสงฆ์มีประสิทธิภาพ และมีการทำงานที่ดีมั่นคง

3) บทบาทที่ถูกกำหนดโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย ฐานะของตำแหน่ง กฎระเบียบหน้าที่ ความรับผิดชอบ สิทธิและข้อผูกพัน โดยใช้วัดเป็นสถานที่ในกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่

- วัดเป็นสถานที่ชาวบ้านส่งกุลบุตร มาอยู่รับใช้พระสงฆ์และรับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียน วิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น
- วัดเป็นสถานที่พ่อแม่ ตลอดจนคนแก่คน เฒ่าและสตรี มารับความรู้ด้วยการสดับพระธรรม เทศนา
- วัดเป็นสถานพยาบาล ที่รักษาผู้เจ็บป่วยตาม ภูมิรู้ของคนในสมัยก่อน โดยวัดเป็นแหล่ง ตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาล คนเจ็บป่วยทั่วไป
- วัดเป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้าน ที่ยากจน ได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอด จนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจน ได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ
- วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง
- วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์ และพักผ่อนหย่อนใจ โดยที่ทางวัดได้จัดสถานที่ต่างๆ บริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และ และร่มรื่น
- วัดเป็นสถานที่รื่นเริง ที่จัดเทศกาลและ มหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เช่น งานก่อกองพระเจดีย์ ทRAYในวันสงกรานต์ งานเทศน์มหาชาติ ฯลฯ และ ยังเป็นสถานที่พบปะของคนหนุ่มสาวด้วย
- วัดเป็นบ่อเกิดและศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่างๆ เช่น จิตรกรรม ปฏิมกรรม สถาปัตยกรรมและวรรณกรรมทางศาสนา
- วัดเป็นที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ ปัญหาชีวิตครอบครัว และความทุกข์ต่างๆ ของชาวบ้าน
- วัดเป็นสถานที่สำหรับ ชาวบ้านรอบวัดมา ทำบุญและบำเพ็ญกุศล ตลอดจนประกอบ พิธีกรรมต่างๆ

- วัดเป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานที่วัดหรือขอ ยืมไปใช้ เมื่อคราวมีงาน

- วัดเป็นศูนย์กลางการบริหาร หรือ การปกครองที่กำหนดหรือผู้ใหญ่บ้าน จะเรียกลูกบ้านมา ประชุม กัน เพื่อบอกแจ้งกิจการต่างๆ (สัมภาษณ์, เสาวลักษณ์ สารวมจิต, 10 มีนาคม 2568)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ จะต้องคำนึงถึงการดำเนินการ พัฒนา การสร้างความพร้อมใน การแก้ไขปัญหา การคิดริเริ่มโดยอาศัยองค์ความรู้ ทักษะ และการพัฒนา ตนเอง รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อตอบสนองการไปสู่ความสำเร็จ อีกทั้งยังต้องก้าวให้ทันต่อ เทคโนโลยี เพื่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในปัจจุบันเพื่อพัฒนาชุมชนในยุคปัจจุบันมีประสิทธิภาพและพัฒนา ต่อไปอย่างยั่งยืน

4.2 การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ มีดังนี้

1) **ที่พึ่งบารมี** พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตน 3 เป็นสิ่งที่เคารพนับถือบูชาสูงสุดใน พุทธศาสนา เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นผู้นำทางจิตใจ ด้วยการพัฒนาหรือยกระดับจิตใจของคนให้สูงขึ้นด้วยการมีธรรม มีเหตุผล และเข้าสภาพต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อหลุดพ้น สามารถเป็นที่พึ่งบารมีของ พุทธศาสนิกชนชาวบ้าน (สัมภาษณ์, พระอธิการคมสัน สุจิตโต, 12 มีนาคม 2568)

2) **สอนธรรม** พระสงฆ์นอกจากมีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติพระธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้าแล้วยังมีหน้าที่สำคัญในการประกาศเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน เป็นหน้าที่โดยตรงที่พระสงฆ์จะ สอนธรรมให้เป็นธรรมทาน เทศนาสั่งสอนอบรมประชาชนทุกชั้นทุกเพศทุกวัยให้เกิดศรัทธาปสาทะความเชื่อ ความ เชื่อมั่นใฝ่ ซึ้งทางให้รู้บาปบุญคุณและโทษ ความเสื่อม เหตุแห่งความเสื่อม ความเจริญและเหตุแห่งความ เจริญ ให้เข้าใจและให้เห็นจริง แนะนำให้ละเว้นความชั่ว หันมาประพฤติดี ปฏิบัติชอบ มีเมตตา สัจจะ กตัญญู กตเวที หิริ โอตตปปะ ศีล 5 เป็นต้น (สัมภาษณ์, พระครูบุญคุณาทร, 11 มีนาคม 2568)

3) **นำปฏิบัติ** พระสงฆ์เมื่อศึกษาเข้าใจในธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแล้ว จะต้องปฏิบัติ ปฏิบัติซื่อตรง ปฏิบัติถูกต้องและปฏิบัติชอบ ในธรรมวินัยที่ได้ศึกษาอบรมมาเป็นอย่างดีโดยการรักษาศีล 227 อย่างเคร่งครัด ปฏิบัติถือภิกษุมารจรจารวัตรอันบริสุทธิ์ และการสร้างคุณธรรมต่าง ๆ ที่แสดงเป็นแบบอย่างการครอง ชีวิต เช่น สันโดษ มีเมตตา สัจจะ ให้เกิดขึ้น อันเป็นตัวอย่างให้แก่ประชาชนประพฤติปฏิบัติตาม (สัมภาษณ์, จิต สารวมจิต, 10 มีนาคม 2568)

4) **พัฒนา** พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่ ช่วยเหลือดำเนินการและให้คำปรึกษา ชุมชนหรือ ชาวบ้านและที่สำคัญ การพัฒนาในสถานที่วัด รั้วกำแพง อาคารและสิ่งก่อสร้างการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ ให้ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ และการพัฒนาต้องสอดคล้อง และถูกต้องตามพระธรรมวินัยและพัฒนาหมู่บ้าน เป็น ผู้นำ ชาวบ้านสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งที่เป็นสำหรับชาวบ้านและประชาชนทั่วไป โดยการชักชวนให้ร่วมกลุ่มร่วม แรงร่วมใจ และร่วมทุนสร้างกองทุนประจำหมู่บ้าน หรือการสร้างถนนภายในหมู่บ้าน ขุดคูคลองส่งน้ำ ท่อ ระบายน้ำ สร้างสุขา สร้างศาลา สวนสุขภาพ เป็นต้น (สัมภาษณ์, พระเสร็จ อินทปญโญ, 10 มีนาคม 2568)

5) **ปริกษาดี** พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็น อย่างดีเป็นที่ เชื่อถือศรัทธามาและมีสถานที่อยู่แน่นอนสำหรับสังคมไทย เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และให้คำปรึกษา ใน ด้านศาสนพิธี ความรู้วิชาทางด้านจิต ช่วยแก้ปัญหาของสังคมชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมีปัญหาชีวิต และ ครอบครัว (สัมภาษณ์, พระครูกิตติจารุวรรณ, 11 มีนาคม 2568)

6) **มีส่วนช่วยสังคม** การช่วยสังคมของพระสงฆ์ ไม่ว่าด้านเศรษฐกิจ สอนรู้จักขยันหมั่นเพียร สอนให้รู้จักเก็บออมรู้จักประหยัด สอนให้สันโดษ ด้านการปกครอง เป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหาร กิจกรรมคณะสงฆ์ให้อยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย ช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชนชาวบ้านกลุ่มหรือเผ่าต่าง ๆ ให้เป็น พลเมืองดีมีศีลธรรม ลดปัญหาเหล่านี้พระสงฆ์จะมีความเข้าใจและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถมี ส่วนช่วยในด้าน การศึกษาของชาติให้การศึกษาแก่คนยากจน พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นศูนย์กลางของ ศึกษาชุมชน ซึ่งถ้าอธิบายการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในปัจจุบันเพื่อพัฒนาชุมชนในยุคปัจจุบันในเชิง ทฤษฎี นั้น จะอธิบายได้เป็นบทบาทเปรียบเสมือนบทของตัวละครที่ ก าหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัว (ละคร) อะไร มีบทบาทที่ต้องแสดงอย่างไร ถ้าแสดงผิดบทหรือไม่สมบทบาทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงไป เลย (สัมภาษณ์, พระครูประโชติจริยาภรณ์, 10 มีนาคม 2568)

สรุปว่า การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ ล้วนแล้วแต่มีความ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจะเป็นลักษณะอันประกอบด้วย การบวช การสอน ธรรมะเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา การให้คำปรึกษา การสอนให้มีศีลธรรม การเป็นที่ปรึกษา การช่วยเหลือ สังคม

4.3 วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ

ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การศึกษา “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรม ชุมชนวิถีพุทธ” มีดังนี้

1) **ที่พึ่งบวช** พระสงฆ์ในเขตพื้นที่ เป็นที่เคารพบูชาของคนในชุมชน สามารถนำพาชาวบ้าน ในชุมชนเข้าถึงหลักธรรมได้และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ ที่เรียกว่า “สธณะ” หมายถึง บุคคลหรือสิ่งใดได้สิ่งหนึ่งที่สามารถเป็นหลักสำหรับเหนี่ยวรั้งไว้มิให้เคว้งคว้าง เป็นที่พึ่งพิงอาศัย เป็น ที่ให้ความอุ่นใจ แม้เพียงแค่ระลึกถึงก็ทำให้สบายใจ เกิดความอบอุ่นได้ พระรัตนตรัยซึ่งเป็นสิ่งที่พึ่งที่ระลึกสูงสุด ไม่มีสธณะอื่นยิ่งกว่า พระรัตนตรัยจัดเป็นสธณะได้ทั้งยามปกติและยามคับขัน โดยเฉพาะเป็นที่พึ่งทางใจ เป็น อนุสติ เป็นแนวทางสำหรับยึดถือปฏิบัติตามเป็นอย่างดี เรียกการถึงพระรัตนตรัยเป็นสธณะที่พึ่งว่า “ไตรสรณ คมน์ หรือ ไตรสรณาคมน์” (สัมภาษณ์, พระครูบุญคุณาทร, 11 มีนาคม 2568)

2) **สอนธรรม** การสอนธรรม (แสดงธรรมเทศนา) ถือเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่พระสงฆ์จะพึง กระทำ โดยเน้นให้ชาวบ้านในชุมชนพญารามได้นำหลักธรรมประยุกต์ใช้ในการทอ เช่น ขันติ (ความอดทน) วิริยะ (ความเพียร) เป็นต้น พระภิกษุในพระพุทธศาสนามีหน้าที่สำคัญในการปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย (Vinaya) และจริยวัตร (Moral Conduct) เพื่อสืบสานคำสอนของพระพุทธเจ้าและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ สังคม หน้าที่เหล่านี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ การศึกษา (ปริยัติ-Study) พระภิกษุมีหน้าที่ศึกษา และเรียนรู้พระธรรมวินัย การปฏิบัติ (ปฏิบัติ-Practice) พระภิกษุจะต้องนำความรู้ที่ได้ศึกษามาปฏิบัติในชีวิต

จริง และการรู้แจ้ง (ปฏิเวธ-Realization) เมื่อพระภิกษุปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างต่อเนื่อง (สัมภาษณ์, พระอธิการเจย เตชวโร, 13 มีนาคม 2568)

3) นำปฏิบัติ เมื่อมีการศึกษาพระธรรม แสดงธรรมเทศนาแล้ว พระสงฆ์ได้มีการนำพาให้ชาวบ้านนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อันก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และเกิดความผาสุกในการดำรงชีวิตตลอดไป หน้าที่ของพระภิกษุสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ คณธุระ (Duties of Study): มุ่งเน้นการศึกษาพระธรรมวินัย และวิปัสสนาธุระ (Duties of Meditation): มุ่งเน้นการปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดปัญญาและการหลุดพ้น (สัมภาษณ์, พระครูกิตติจารุวรรณ, 11 มีนาคม 2568)

4) พัฒนา พระสงฆ์ในเขตตำบลเพี้ยราม และตำบลใกล้เคียงมีบทบาทอย่างยิ่งในการนำพา ร่วมกิจกรรมในการพัฒนา “บ้าน วัด ราชการ” หรือที่เรียกว่า “บวร” บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาและสังคมไทย พร้อมกับการพัฒนาความสัมพันธ์กับสังคมด้วยการพัฒนาการส่งเสริมกิจกรรมที่ดีมีคุณค่าให้ต่อเนื่อง และต้องยึดหลักการในการพัฒนาคือความเป็นกลางทางการเมืองเป็นผู้ให้สติและปัญญาแก่สังคม และต้องอยู่เหนือความขัดแย้งพร้อมกับการสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมด้วยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นใหม่ในอนาคต ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นผลสำเร็จของการพัฒนาสังคมไทย จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำแตกต่างในเรื่องชนชั้นในสังคมให้น้อยลง มีความเสมอภาคเป็นธรรมแก่สังคม (สัมภาษณ์, พระครูประโชติจริยาภรณ์, 10 มีนาคม 2568)

5) ปรีกษาติ ในยามที่เกิดปัญหาในหลาย ๆ ด้าน พระสงฆ์ คือ ที่ปรึกษาที่ดีของพุทธศาสนิกชน แก้ปัญหาด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยจิตใจ พระสงฆ์จึงเป็นที่พึ่งทางจิตใจเสมอมา การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือแบบรายบุคคล และแบบกลุ่ม หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กลุ่มจิตวิทยาพัฒนาการและการปรึกษาแนวพุทธ ทั้งสองรูปแบบมีวัตถุประสงค์ในการทำงานเหมือนกัน จำแนกออกเป็น 2 มิติ คือ มิติการพัฒนาความเจริญงอกงามของบุคคล (personal growth) และมิติการแก้ปัญหา (problem solving) มิติการพัฒนาความเจริญงอกงามของบุคคล เป็นมิติที่ขยายโลกทัศน์ของผู้รับบริการให้กว้างมากขึ้น และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อโลกและชีวิต สอดคล้องกับหลักของธรรมชาติที่กล่าวไว้ในหลักธรรมทางพุทธศาสนา ส่วนมิติการแก้ปัญหาเป็นมิติการทำงานกับปัญหาที่เป็นประเด็นค้างอยู่ในจิตใจของผู้รับบริการ จนเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อปัญหา และจัดการกับปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับความ เป็นจริงของโลกและชีวิต (สัมภาษณ์, พระอธิการคมสัน สุจิตโต, 12 มีนาคม 2568)

6) มีส่วนช่วยสังคม การช่วยสังคมนั้น พระสงฆ์ถือว่ามีบทบาทอย่างยิ่ง เช่น การบริจาคปัจจัย การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การแสดงธรรม การประสานงานเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนรวม ดังต่อไปนี้

(1) การมีส่วนร่วมทางด้านพิธีกรรมทางศาสนา โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วม ทางด้านพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

- มีการเข้าไปรับบิณฑบาตข้าวสาร อาหารแห้ง เนื่องทางเทศกาลหยุดยาว เช่น เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ เทศกาลวันสงกรานต์ เป็นต้น มีการให้ศีลให้พร และมีการประพรมน้ำพระพุทธรูปมนต์ ให้แก่พนักงานในโรงงานก่อนเดินทางกลับบ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต เป็นการปลุกจิตสำนึก ไม่ให้ประมาทให้เดินทางกลับบ้านอย่างปลอดภัย และมาทำงานปลอดภัย

- การทำบุญเนื่องในโอกาสสำคัญของบริษัท เช่น ครบรอบวันก่อตั้งบริษัท จะมีการนิมนต์พระสงฆ์เข้ามาถวายภัตตาหารเช้า-เพล โดยมีการอาราธนาศีล 5 รับศีล และพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระปริตร กล่าวสัมโมทนียกถา สอดแทรกหลักธรรมสำหรับดำเนินชีวิตประจำวัน และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ (สัมภาษณ์, พระอธิการเจย์ เตชวโร, 13 มีนาคม 2568)

(2) การมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยการเข้าไปบรรยาย ธรรม ปาฐกถาธรรม แนะนำเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติของชาวพุทธในเบื้องต้น เช่น การบูชาพระ การทำบุญให้ทาน รักษาศีล ศาสนพิธีต่างๆ การสวดมนต์ไหว้พระ มีการตั้งคำถาม ปูฉา วิสัชนา และเสริมด้วยการนั่งสมาธิ แนะนำการใช้ชีวิตอยู่ในโรงงาน ความซื่อตรง ตรงต่อการทำงาน ตรงต่อตัวเอง ตรงต่อเวลา มีความสุขและเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม บริษัทมีการนิมนต์พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงมาบรรยายธรรม (สัมภาษณ์, พระครูบุญคุณาทร, พระสังฆาธิการ, 11 มีนาคม 2568)

5. องค์ความรู้จากการศึกษา

ผลจากการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ” ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา ดังนี้

5.1 เป็นต้นแบบ (Prototype) พระสงฆ์เป็นที่เคารพบูชา (ที่พึงบวช) การสอนธรรม (แสดงธรรมเทศนา) ปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย และจริยวัตร สืบสานคำสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นแบบอย่างที่ดีได้

5.2 เป็นนักพัฒนา (Developer) พระสงฆ์มีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำพาร่วมกิจกรรมในการพัฒนา สัมพันธ์กับสังคมด้วยการพัฒนาการส่งเสริมกิจกรรมที่ดีมีคุณค่าแก่สังคม เป็นที่ปรึกษาที่ดีของพุทธศาสนิกชน แก้ปัญหาด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยจิตใจ

5.3 เป็นนักจิตอาสา (Volunteer) พระสงฆ์มีการช่วยเหลือสังคม มีบทบาทอย่างยิ่งในสังคม การบริจาคปัจจัย การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การแสดงธรรม การประสานงานเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนรวม การมีส่วนร่วมทางด้านพิธีกรรมทางศาสนา ให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

6. สรุป

บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชน ได้แก่ 1) บทบาทเป็นผู้นำของคนในสังคม พระสงฆ์ในทุกๆ สมัยถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า ความน่าเชื่อถือ และเป็นที่เคารพของคนในสังคม 2) บทบาทเป็นครูของคนในสังคม คนในสังคมจึงพากันเข้าไปศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในกำแพงวัดพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้อยู่ภายในวัด จึงทำหน้าที่เป็นครูสอนคนในสังคมโดยปริยาย และ 3) บทบาทที่ถูกกำหนดโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย ฐานะของตำแหน่ง กฎระเบียบหน้าที่ความรับผิดชอบ สิทธิและข้อผูกพัน

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ ได้แก่ 1) ที่พึงบวช คือพระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนะ 3 เป็นสิ่งที่เคารพนับถือบูชาสูงสุดในพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ 2) สอนธรรม คือพระสงฆ์นอกจากมีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วยังมีหน้าที่สำคัญในการ

ประกาศเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน 3) นำปฏิบัติ คือ พระสงฆ์เมื่อศึกษาเข้าใจในธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแล้ว จะต้องปฏิบัติ ปฏิบัติข้อตรง ปฏิบัติถูกต้องและปฏิบัติชอบในธรรมวินัย 4) พัฒนา คือ พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่ ช่วยเหลือดำเนินการและให้คำปรึกษา 5) ปรีกษาคี คือ พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็น อย่างดีเป็นที่เชื่อถือศรัทธามาและมีสถานที่อยู่แน่นอนสำหรับสังคมไทย และ 6) มีส่วนช่วยสังคม การช่วยสังคมของพระสงฆ์ ไม่ว่าด้านเศรษฐกิจ สอนรู้จักขยันหมั่นเพียร สอนให้รู้จักเก็บออมรู้จักประหยัด

วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ มีดังนี้ 1) ที่พึงบวช คือ พระสงฆ์ในเขตพื้นที่ เป็นที่เคารพบูชาของคนในชุมชน ที่เรียกว่า “สรณะ” 2) สอนธรรม คือ การสอนธรรม (แสดงธรรมเทศนา) ถือเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่พระสงฆ์จะพึงกระทำ 3) นำปฏิบัติ คือ เมื่อมีการศึกษาพระธรรมแสดงธรรมเทศนาแล้ว พระสงฆ์ได้มีการนำพาให้ชาวบ้านนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 4) พัฒนา คือ พระสงฆ์ในเขตตำบลเพ็ญราม และตำบลใกล้เคียงมีบทบาทอย่างยิ่งในการนำพาความร่วมมือกิจกรรมในการพัฒนา “บ้าน วัด ราชการ” หรือที่เรียกว่า “บวร” 5) ปรีกษาคี คือ ในยามที่เกิดปัญหาในหลาย ๆ ด้าน พระสงฆ์ คือ ที่ปรึกษาที่ดีของพุทธศาสนิกชน แก้ปัญหาด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยจิตใจ และ 6) มีส่วนช่วยสังคม คือ การช่วยสังคมนั้น พระสงฆ์ถือว่ามีบทบาทอย่างยิ่ง เช่น การบริจาคปัจจัย การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การแสดงธรรม การประสานงานเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนรวม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. (2540). *พจนานุกรมศัพท์และเทคนิคทางศิลปะ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จิต ส้ารวมจิต. *การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ* (สัมภาษณ์). รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพ็ญราม หมู่ที่ 9 บ้านพญาราม ตำบลเพ็ญราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. 10 มีนาคม 2568.
- ทวีศักดิ์ สาสงเคราะห์. (2556). *การออกแบบลวดลายผ้าทอแบบร่วมสมัยเพื่อการประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์เครื่องทอชุมชนทอผ้าวัดไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม*. รายงานศึกษา. คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- นวลลออ ทินานนท์. (2544). *รายงานการวิจัย การศึกษางานหัตถกรรมพื้นบ้านในจังหวัดนครนายก*. กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พระครูกิตติจารุวรรณ. *บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชน* (สัมภาษณ์). เจ้าอาวาส วัดระกาไกรสร ตำบลเพ็ญราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. 11 มีนาคม 2568.
- พระครูบุญคุณาทร. *การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ* (สัมภาษณ์). เจ้าอาวาส วัดห้วยตะพาน ตำบลเพ็ญราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. 11 มีนาคม 2568.

- พระครูประโชติจิรยาภรณ์. *บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชน* (สัมภาษณ์). เจ้าอาวาส วัดเพ็ญราม เจ้าคณะตำบลเพ็ญราม-กาเกาะ ตำบลเพ็ญราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. 10 มีนาคม 2568.
- พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวีโร (ต้นบริบูรณ์). (2563). *พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษา อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน).
- พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุนโต (สุนต์) และคณะ. (2567). *บทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนในยุคปัจจุบัน*. วารสารเสียงธรรมจากมหายาน. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มีนาคม).
- พระสุภาพ สุภาโว (บัวบรรจง). (2561). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์. ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม).
- พระเสรีง อินทพลบุญ. *การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ* (สัมภาษณ์). ผู้รักษาการแทน เจ้าอาวาส วัดกุศรัทธาราม ตำบลเพ็ญราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. 10 มีนาคม 2568.
- พระอธิการคมสัน สุจิตโต. *การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ* (สัมภาษณ์). เจ้าอาวาส วัดชัยบุรี ตำบลกาเกาะ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. 12 มีนาคม 2568.
- พระอธิการเจย เตชวโร. *วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชนวิถีพุทธ* (สัมภาษณ์). เจ้าอาวาส วัดระกาคูณาราม ตำบลกาเกาะ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. 13 มีนาคม 2568.
- พินิจ ลาภนันทน์. (2529). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันศึกษาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2544). *อบรมพระธรรมทูต*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมทานมูลนิธิและธรรมสภา.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. (2539). *หัตถกรรมชุมชน*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อักษรเจริญทัศน์
- วัฒน์ จุฑะวิภาต. (2545). *หัตถกรรมชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สปีปะระภา.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2536). *มรดกพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- เสาวลักษณ์ สำรวมจิต. *บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมงานหัตถกรรมชุมชน* (สัมภาษณ์). หมู่ที่ 9 บ้านพลูาราม ตำบลเพ็ญราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. 10 มีนาคม 2568.